

СЛОВО ДО УКРАЇНСЬКОГО ЧИТАЧА

«...Разом з вами втішитися спільною вірою — вашою і моєю» (Рим. 1:12).

Великою честю для мене є те, що ці тексти потрапляють до рук українських читачів — жителів тої країни, яку я ношу в серці й столицю якої регулярно відвідував протягом багатьох років, перш ніж російська агресія спричинила нинішню війну. Тепер я стежу за новинами про вашу боротьбу і благаю Бога дати вам силу для спротиву, якнайшвидше зупинити загарбників і зламати силу демонів, що ними оволоділи. Я сумую за Києвом — за куполами Святої Софії та Михайлівського Золотоверхого, за видом на Дніпро з Володимирської гірки, за Андріївським узвозом та Подолом, за Києво-Печерською лаврою... За пам'ятником Григорію Сковороді на Контрактовій площі та за друзями з «Духа і літери». Нехай ця книга дозволить нам зустрітися духовно в обіймах Божої Мудрості — як її дітям.

Ці тексти було опубліковано на інтернет-порталі «wiam.pl». Деякі з них оприлюднено також на інтернет-сторінці «wiez.pl» у дещо іншому порядку. Написані як публіцистичні статті, вони, однак, мають характер теологічних есеїв, закорінених у роздуми над Біблією, практику медитації та наукове дослідження. Вони короткі й намагаються уникати академічного тону, але містять у собі запрошення до глибшого розуміння пригоди життя у світі, яким ділиться з нами євангельський Ісус. Вони запрошують до того, щоб зробити своїм розум Христа (*nous Christou*, 1 Кор. 2:16), якого нам дано у Святому Письмі й у Дусі.

Ці есеї не є систематизованим трактатом, це радше збірка спроб вдивлятися в багатство суті Об'явлення, які доповнюють одна одну. Створені в контексті сучасної кризи Римсько-Католицької Церкви, вони вкладаються в тематичні блоки, присвячені різним темам:

- 1) належному розумінню Доброї Звістки (Євангелії) Бога, що міститься в Його Об'явленні;
- 2) упорядкуванню понять, що стосуються вірності істині, яку передає спільнота віри;
- 3) підказкам, що стосуються духовності й постають із біблійного Об'явлення;
- 4) вибраному змістові з послання, що міститься в церковному літургійному році.

Оскільки я належу до Римсько-Католицької Церкви, мої біблійні роздуми виникли у відповідь на проблеми саме цієї спільноти. Однак, здається, вони певною мірою стосуються кожної церковної спільноти та християнського життя загалом — того, що є засадничим у християнстві. Нехай Святий Дух допомагає нам дедалі краще засвоювати Христовий розум, образ мислення нашого Вчителя.

**Марек Кіта,
вересень 2025, Лодзь**

ВСТУП

Мати розум Христа...

*Бо хто пізнав розум Господа, хто повчатиме Його?
Ми ж маємо розум Христа! (1 Кор. 2:16)¹*

Пам'ятаймо, що жодне висловлення зі Святого Письма не повинно бути поживою для пихатості й зухвало-сті. Сповідання християнства, обізнаність із ученнями та біблійна ерудиція необов'язково означають прийняття «розуму Христа», Христової ментальності. Ми не маємо права ні на кого дивитися згори, вважати себе розумнішими. Щоб поділяти Христовий спосіб бачити дійсність, мислити й діяти за Його логікою, нам потрібно особисте знайомство з Ним у біблійному сенсі слова «знати» —

¹ Автор зазвичай цитує Біблію у своєму перекладі, а іноді послуговується визнаними польськими перекладами, особливо так званою Біблією Тисячоліття (Biblia Tysiąclecia). В українському перекладі біблійні цитати за умовчанням наводяться у перекладі Українського Біблійного Товариства (УБТ) за виданням: *Біблія. Сучасний переклад з давньоєврейської та давньогрецької мов*. Друге видання. — Київ: УБТ 2023 (скорочення: УБТ-2023). У разі використання інших перекладів у квадратних дужках чи у примітці зазначено їхніх авторів за скороченнями: Ог. — переклад Івана Огієнка; Хом. — переклад о. Івана Хоменка; Турк. — переклад із Септуагінти о. Рафаїла Турконяка (за виданням: *Біблія. Книги Святого Письма Старого та Нового Завіту. Четвертий повний переклад з давньогрецької мови*. Друге видання. — Київ: УБТ 2013); Мор. — переклад Пилипа Морачевського (за виданням: *Новий Завіт Господа нашого Ісуса Христа*. — Київ: Видавничий відділ Української Православної Церкви 2017); Поп. — переклад Юрія Попченка (за виданням: *Новий Завіт. Новий переклад з давньогрецької мови*. — Global Bible Society Skyland, USA 2020). Зірочка позначає, що переклад здійснено редакцією згідно з оригінальними біблійними текстами та їхнім прочитанням автором книги. Тут і далі примітки належать редакції.

мати досвід живого зв'язку, «куштування» (пор. Пс. 34:9) Його характеру в духовному контакті. Разом із вчитуванням у Христа, який промовляє в Євангелії не лише словами, а й самим собою, нам потрібна мить мовчання в Його присутності, просте перебування сам на сам із Таїною, яка непомітно проникатиме в нас. Знайомство з Господом прийде, як тихий приплив океану, і проявиться в нас той самий спосіб мислення, що й у Христі Ісусі (пор. Флп. 2:5).² А Він є запереченням вищості, зразком мудрості, що служить іншим, лагідної, тактовної, такої, що забуває про себе.

Отже, йдеться про задивляння у Христа й заслуховування Христом, споглядання Його і, як наслідок, прийняття Його підходу до життя. Отже, нам потрібно серйозно поставитися до свого статусу учениць і учнів — це стало визначення християн у Діях апостолів. При цьому в Христовій школі ми вчимося насамперед (ба навіть виключно) Його самого, оскільки нам дає пізнати себе Хтось, кого Четверта Євангелія називає *Логосом* — вираженням Божого Розуму, втіленим у людському світі (пор. Ів. 1:14). Грецький термін *logos* означає «слово» і «розум», а ще «сенс». У Христі Бог висловлює себе найповніше, виражає себе, а також повідомляє нам сенс життя, ділиться власною мудрістю, навчає, як бути Його образом. Христос-слово є вираженням і віддзеркаленням свого

² Цей вірш складно перекласти через багатозначність грецького дієслова *phroneō*, яке означає і «думати, мислити, вважати, зважувати, цінувати», і «відчувати», і «піклуватися». Пор. укр. переклади: «Плекайте в собі ті самі думки, що й у Христі Ісусі» (УБТ-2023); «...бо у вас повинні бути ті самі почування, які і у Христі Ісусі» (Мор.). Автор іде тут за перекладом «Варшавської Біблії» (1975), де вжито іменник «*usposobieńie*», який можна передати як «настрій; вдача; спосіб мислення».

Отця (пор. Ів. 14:9), втіленою теологією, перекладом Божої Таїни мовою людською (пор. Ів. 1:18). Водночас Він є втіленням Божої мрії про людину, вираженням Божих намірів щодо нас, живим уроком людяності відповідно до Божого серця. Хто приймає авторитет, натхнення, а в результаті ментальність Сина Божого, той стає Божою дитиною, народженою від Бога, від Духа (пор. Ів. 1:12–13; 3:3, 6).

Так, прийняття ментальності Христа («розуму Христа») міцно пов'язується з відкритістю до впливу Святого Духа. У наведеному у вступі рядкові з Першого послання до Коринтян, перша частина якого є цитатою з Книги Ісаї у грецькій версії, визначення «розум Господа» (*nous Kyriou*) є перекладом івритського *ruah HaShem* (дух *JHWH*). Залежно від контексту термін «дух» може означати нефізичну істоту — або енергію, або найглибший рівень нашої самості чи саме ментальність, вдачу. А отже, перенесенням ментальності Христа до нашого розуму займається Дух, який від Отця через Сина приходиться до найглибшого виміру людини, переливається в її дух.

Саме тому крім уважного вивчення Христа, який усім собою промовляє в Біблії, важливо дихати Його присутністю, у якій ми живемо. Святе Письмо навчає, що, зникаючи після воскресіння з емпіричного світу, Ісус «піднявся вище від небес, щоб наповнити все» (Еф. 4:10). Вхідження до небес — це не розставання зі світом, а наповнення його собою. Христос праворуч Отця (пор. Мк. 16:19) є всеприсутнім, як Отець (пор. Пс. 139:7). Він із нами «*по всі дні аж до кінця віку*» (Мт. 28:20) й увесь час залишається тим, «*Хто хрестить Духом Свя-*

тим» (Ів. 1:33). У хвилини внутрішньої тиші перед Ним, невидимим, але реальним, як повітря, ми у вірі приймаємо цю духовну купіль.

Так, це надзвичайно важливо: зробити ментальність Христа своєю — це хрещення ума в Дусі Святому, а не промивання мозку. Ми вчимося не ідеології, а поглинаємо мудрість.

Бог чи Його карикатура?

Знаю, Кому я повірив. (2 Тим. 1:12)

Виховання в собі «мислення Христового» (пор. 1 Кор 2:11), на жаль, може асоціюватися з конформізмом і пристосуванням розуму до схем, що постають із доктрини. Той, хто цінує незалежність мислення, відчує, імовірно, застереження щодо слів про те, що «ми підпорядковуємо кожний задум на послух Христові» (2 Кор. 10:5). Багато хто нині побоюється фундаменталізму, сталості поглядів. І не без причини, бо, своєю чергою, багато інших шукають почуття безпеки саме в такій позиції. Але Христос — не доктрина, а християнство — не ідеологія. Сталий догматизм розходиться зі справжнім сенсом догматів віри, які завжди є, як навчали великі теологи середньовіччя, «осягненням Божої істини, що прагне до неї самої». Не догмати лежать у серці православ'я, яке східні християни розуміють як правильне прославлення (*orthē doksa*) Бога. Ми намагаємося пізнавати не формули, а Когось, кого вони (завжди лише наближено) описують, а «пізнати» — це в біблійному розумінні означає увійти в живий контакт, ніби зануритися у певну дійсність, «відчути» людину, яку зустрічаєш. Псалмопівець співає: «Скуштуйте й побачите, Який добрий Господь» (Пс. 34:9). Перебувати у православ'ї — це «куштувати» Бога у спогляданні постаті Христа і прославляти Його — такого, яким Він є. А Він є більшим, ніж наше розуміння Його...